

Rijke, schurende en
naburige teksten inzetten
bij geschiedenis

Presentatie LNT De basis op orde

Boukje Bruins

*Hogeschooldocent taal aan
Hogeschool KPZ*

Marleen Zwama

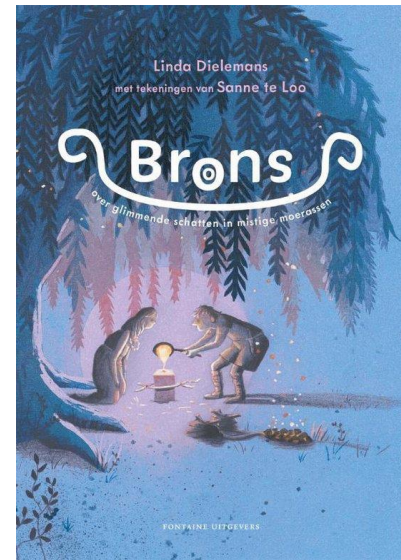
*Stamgroepleider 6-7-8 aan
KBS De Klimboom*

Hogeschool

Inhoud

- Projecten inzet rijke teksten, drie deelprojecten
- Methodiek 'schurende en naburige teksten'
- Historisch redeneren
- Raakvlakken taal en geschiedenis
- Ervaringen

Schurende en naburige teksten

Drie deelprojecten rondom de inzet van rijke teksten.
Financiële bijdrage van Stichting Lezen.

Doel:

Het versterken van (aankomende) leraren bij het inzetten van fragmenten uit bekroonde jeugdliteraire boeken tijdens lesactiviteiten, in het bijzonder bij wereldoriëntatie

Jeugdliteraire teksten inzetten ten einde de leesmotivatie, het leesbegrip en het historisch redeneren te versterken.

Interactie over de inzet van rijke, schurende en naburige jeugdliteraire teksten in het burgerschapsonderwijs.

Methodiek 'schurende en naburige teksten'

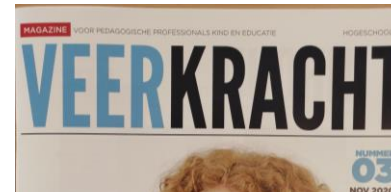

leesbegrip én leesmotivatie met behulp
le en naburige teksten;
jumenteren: meer lezen ... meer weten.

zie van het Onderwijs is een
rekt in het onderwijs te begri
en de in het leesactiviteiten in de
ding van het werken aan litera
vrij gelezen teksten en
aar die werkt aan het opdoeven
een taal lezen naar het andere

een rol bij de uiteenlopende begripsovereenkomst, ook wanneer de lezer twijf
felt of de auteur het wel bij het rechte eind heeft. Dit kan leiden naar
een andere lezer, die lezer kan je er voor kiezen om leesbegrip te
versterken door het met meer teksten samen kijken te lezen samen om op
die manier een kritische houding van de lezer op gang te brengen en
te ondersteunen. Zoals een aantal jaar terug Katholiek Pabo Zwolle
de tweedeklasser tijdens de module Lezen met begrip om
lezen te ondersteunen teksten het door 'lezen' taal verschillende context

van 1
tekst
tekst
beeld
de el
opwe
reign
dalen

Leerlingen lezen ieder een tekst over hetzelfde thema

Teksten schuren en/of zijn naburig

Teksten zijn verrijkend

Vanuit een richtvraag wordt dieper lezen gestimuleerd

Leerlingen hebben elkaar nodig om de vraag te beantwoorden

Interactie met en over de teksten

Leraar deelt zijn eigen leeservaring en verwijst naar meer literatuur

Interactie over en met rijke teksten

Definitie **Interactie**: open uitwisseling van ideeën tussen de deelnemers, met als doel het begrip en de interpretatie van teksten door leerlingen te verbeteren (Wilkinson & Son, 2011, zoals gedefinieerd in Houtveen et al, 2019, p. 46)

interactie in de methodiek mét de tekst en óver de tekst

(Garas-York & Almasi, 2017)

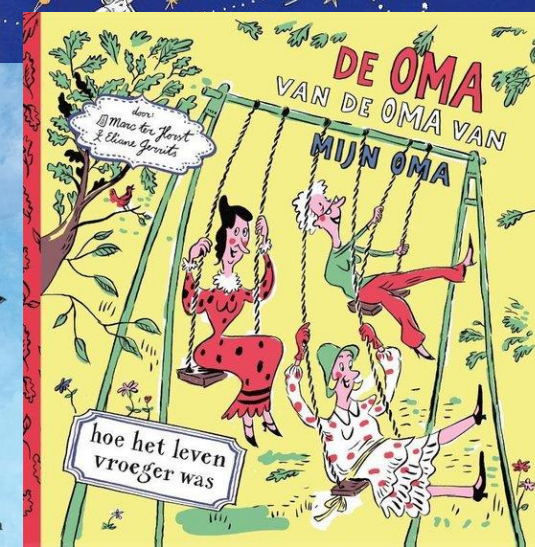
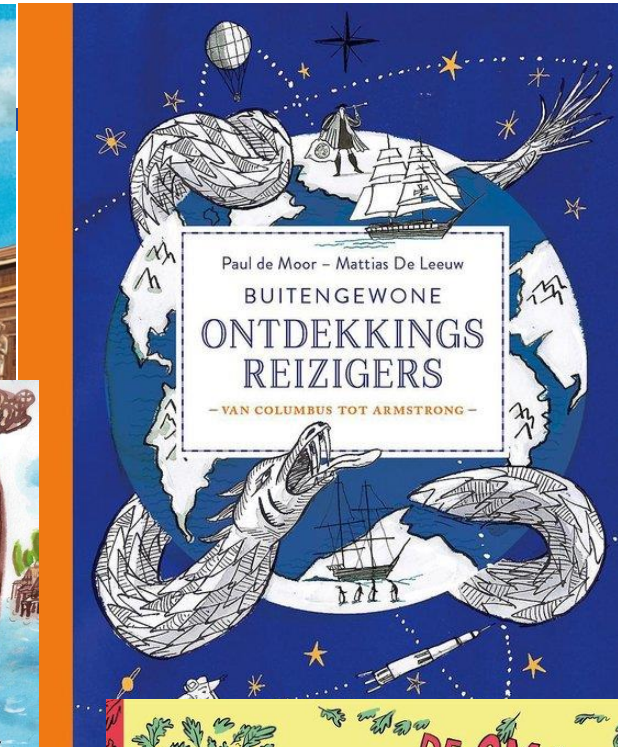
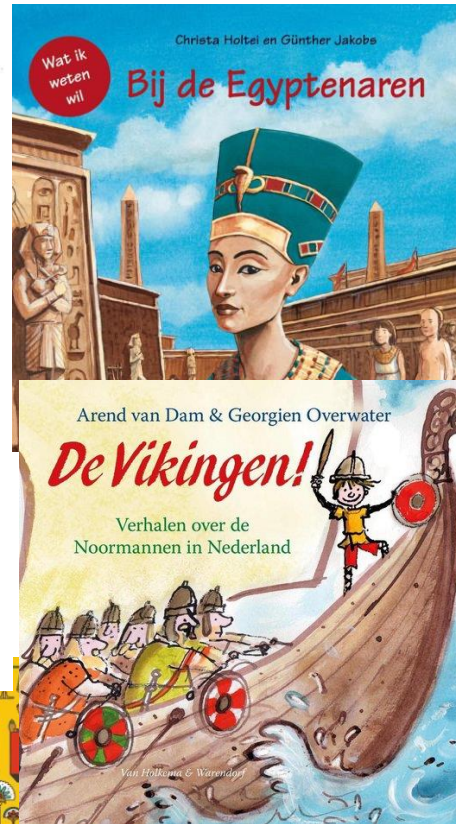
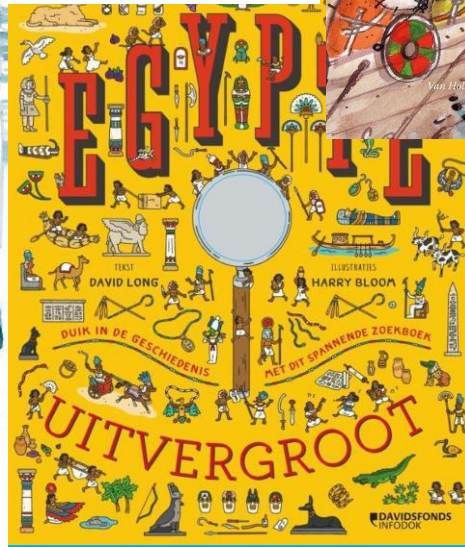
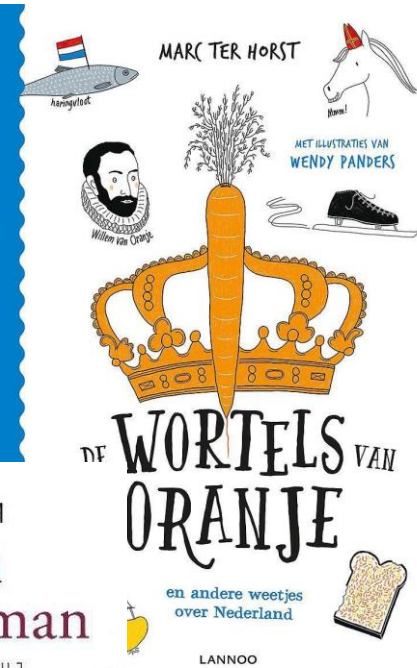
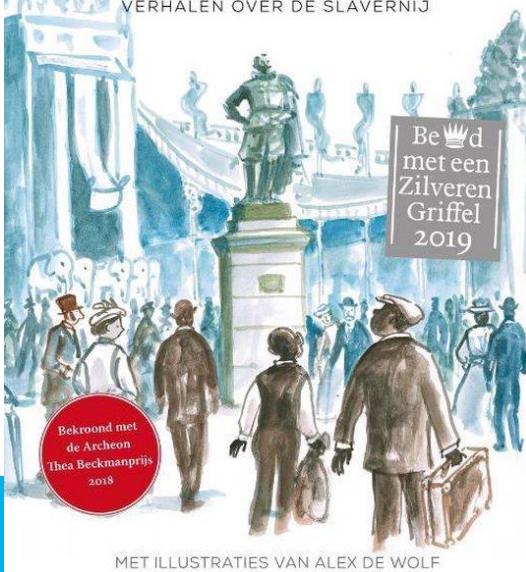
rijke teksten / rijke jeugdliteratuur

- Rijke teksten: tekstkwaliteit inhoud en tekstkwaliteit-vorm (Jongstra et al., 2021; Stichting Lezen, 2020).
- dragen tevens bij aan:
 - woordenschatontwikkeling (Carver & Leibert, 1995)
 - Leesmotivatiestimulans voor leerlingen en leraren (Oxford University Press, 2014)

Rijke jeugdliteratuur

De reis van
Syntax Bosselman
VERHALEN OVER DE SLAVERNIJ

Historisch redeneren

Historisch besef wordt vooral zichtbaar in het vermogen om historisch te kunnen denken en redeneren.

“Een activiteit waarin een persoon informatie over het verleden organiseert om historische verschijnselen te beschrijven, vergelijken en/of te verklaren.” (Van Boxtel en Van Drie, 2008)

1. Historische vragen stellen
2. Gebruiken van historische bronnen
3. Contextualiseren
4. Argumenteren
5. Gebruiken van historische begrippen
6. Gebruiken van structuurbegrippen

Collega geschiedenis over de methodiek

GESCHIEDENIS

Gebruik van beeldvormers:

Het contact met de historische gebeurtenis is altijd indirect. Daarom is het van belang dat de leraar beeldvormers gebruikt. De leerling krijgt zo een concreter beeld van een historische gebeurtenis.

Standplaatsgebondenheid

Hoe de mens de wereld aanschouwt, wordt bepaald door zijn positie, de omgeving en de tijd waarin hij leeft. De geschiedenis kunnen contextualiseren en je kunnen inleven in historische personen relateert het eigen perspectief op de geschiedenis. Expliciete aandacht voor *historisch redeneren* door de inzet van *historische vragen* over continuïteit en verandering, oorzaken en gevolgen, overeenkomsten en verschillen is belangrijk

Oproepen van verwondering

De wereld waarin een historische gebeurtenis plaatsvindt ligt soms mijlenver van het eigen 'normaal'. Een koppeling maken met de eigen leefwereld, bijvoorbeeld door inleving in leeftijds-genoten uit een andere tijd is belangrijk.

TAAL: LEESBEGRIIP EN LEESMOTIVATIE

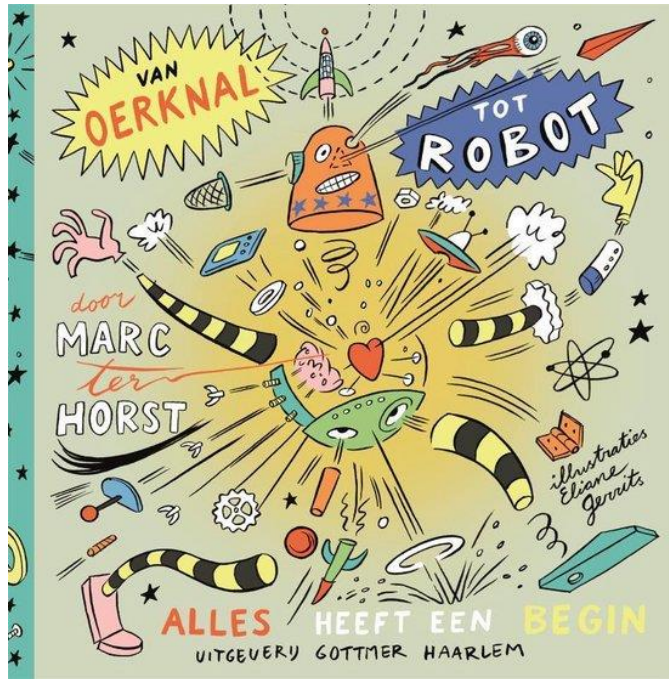
Aandacht voor *kennisopbouw* door de inzet van *rijke, verhalend-informatieve jeugdliteraire teksten* (eventueel in combinatie met *andere genres*) als beeldvormers

Inzet van *vragen* in combinatie met *interactie* over de tekst die het begrip van een concept versterken (*constructie-integratie*). *Evalueren van en reflecteren* op de tekst, met aandacht voor de bedoeling van de auteur. *Interactie over de tekst* en de inzet van meerdere teksten met verschillende perspectieven leidt tot *multi-perspectiviteit* en tot *dieper tekstbegrip*.

Aandacht voor het creëren van een *leesmotiverende omgeving*, waarin lezers geprikkeld worden door teksten en door vragen over teksten.

Informatie per <u>lesfase</u>	Ideeën ter inspiratie	Beschrijf per fase: wat je gedaan hebt, wat je opviel, wat goed werkte en wat nog aandacht nodig heeft
1. BOEIEN- VERWONDERING LERAAR Voorlezen, prikkelende vraag, mysterie, eigen verhaal, beeld dat vragen oproept, oproepen van achtergrondkennis d.m.v. creatieve opdracht		
2. LEZEN		
3. BOEIEN- VERWONDERING LEERLING		
4. HERLEZEN EN KENNISUITBREIDING DOOR INTERACTIE & DISCUSSIE EN HISTORISCH REDENEREN • Stellen van nieuwe (zelf bedachte) historische vragen (bijv. beschrijvende vragen, oorzakelijke-verklarende vragen, vergelijkende vragen, evaluerende vragen) • Gebruik van bronnen ○ Inzet primaire en secundaire bronnen ○ Beoordelen van bronnen • Contextualiseren Leerlingen plaatsen de gebeurtenis in de context van een bepaalde tijd en samenleving (tien tijdvakken is kader) • Argumenteren ○ Gebruiken en evalueren van verschillende argumenten uit verschillende bronnen bij beweringen of conclusies ○ Vinden van condities-beperkingen voor een conclusie of claim • Gebruik van historische begrippen ○ Begrippen verwijzen naar historische personen, verschijnselen, perioden en structuren ○ Invulling is periode-afhankelijk Door vragen over het afleiden van woordbetekenissen uit de tekst • Het gebruik van structuurbegrippen Begrippen rondom veranderingen, verklaringen en vergelijkingen (bijv. verandering, oorzaak, gevolg, verschil en overeenkomst, gevolg voor de lange termijn en gevolg voor de korte termijn, feit/mening) Door: bruggetjesvragen, schematische vragen, etc.		
BOEIEN- TRANSFER • sociale relatie (voelen de leerling zich persoonlijk met jou verbonden?) • autonomie (hebben leerlingen het gevoel dat ze zelf keuzes kunnen maken?) • competentie (krijgen leerlingen meer vertrouwen in eigen kunnen?)		

Zelf ervaren

Van ruilen tot pinnen

De afbeelding hieronder gaat over handel in de tijd van steden en staten. Links zijn twee handelaars bezig met ruilhandel. De koopman rechts vindt dat niet zo handig. Volgens hem kun je beter handelen met een ander betaalmiddel. Deze tekst gaat over de geschiedenis van het geld.

- Twee teksten over de geschiedenis van het geld
- In tweetallen allebei één tekst lezen (leestijd: 5 à 10 minuten)
- Schrijf eens op: welke vragen stel jij jezelf tijdens en na het lezen?
- Overleg: wat kun je met deze teksten?

Start van de les: boeien/ verwondering leraar

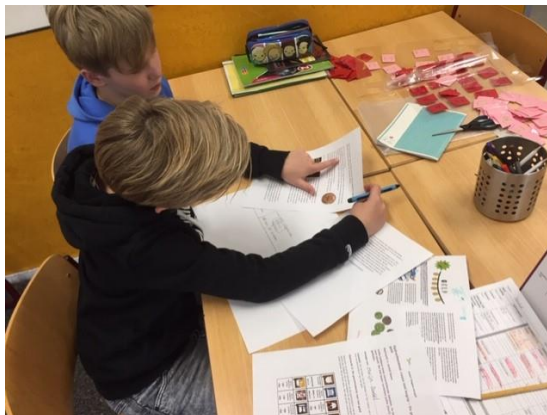
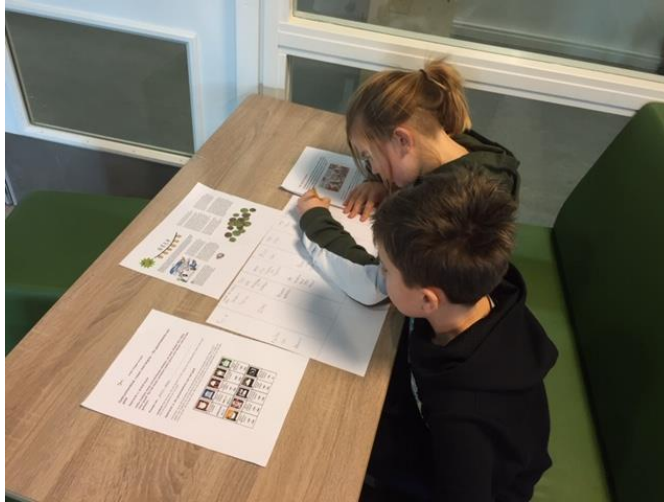
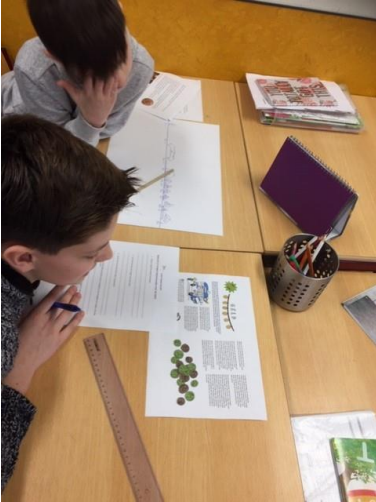
Lesessentie Werken met schurende en naburige teksten bij geschiedenis

Lesessentie thema: De geschiedenis van geld	
Tekstselectie:	
Fragment 1	‘Het begin van geld’ uit <i>Van oerknal tot robot</i> van Marc ter Horst
Fragment 2	‘Van ruilen tot pinnen’ van de website PLEINM
☐ middenbouw	☐ bovenbouw
Focus historisch redeneren:	
Hoe komt het geld dat we nu hebben aan zijn waarde? Het is immers maar gewoon papier!	
Naburig:	
De volgorde van de manieren van handelen met waarde en de uitvindingen van verschillende andere mogelijkheden om met waarde te betalen. De uitvinding van papiergeld in China.	
Schurend:	
De uitvinding van het muntgeld in Klein-Azië (Turkije) of zoals in ‘Het begin van geld’ in China, India en Turkije.	
Naam tijdvak geschiedenis: Van vroeger naar nu (verschillende tijdvakken).	Plaats op kalender:
Vorbereiding voor de leraar: wat heeft je zelf nieuwsgierig gemaakt als leraar na het lezen van deze tekstzet?	
Is China altijd al zo voorop geweest in de ontwikkeling van nieuwe betaalmiddelen? Hoe wordt er momenteel in China betaald? Veelal per telefoon. Is dit ook de toekomst van onze betaalwijze? Hoe lang zal muntgeld en papiergeld nog blijven bestaan? Hoe zou het geld van de toekomst eruit kunnen zien?	
Tips voor de leerlingen t.a.v. kennisverbreding en kennisverdieping	
Welke munteenheden kennen we in verschillende landen? Hoe zien eurobiljetten en muntgeld er in de verschillende EU-landen uit? Wat voor trucjes heeft ons geld, waardoor niemand het kan namaken? Hoe wordt ons geld gemaakt?	
Tips voor integratie lezen/schrijven (mogelijk n.v.t. in deze fase van prototyping)	

Lesverloop 45/60 minuten

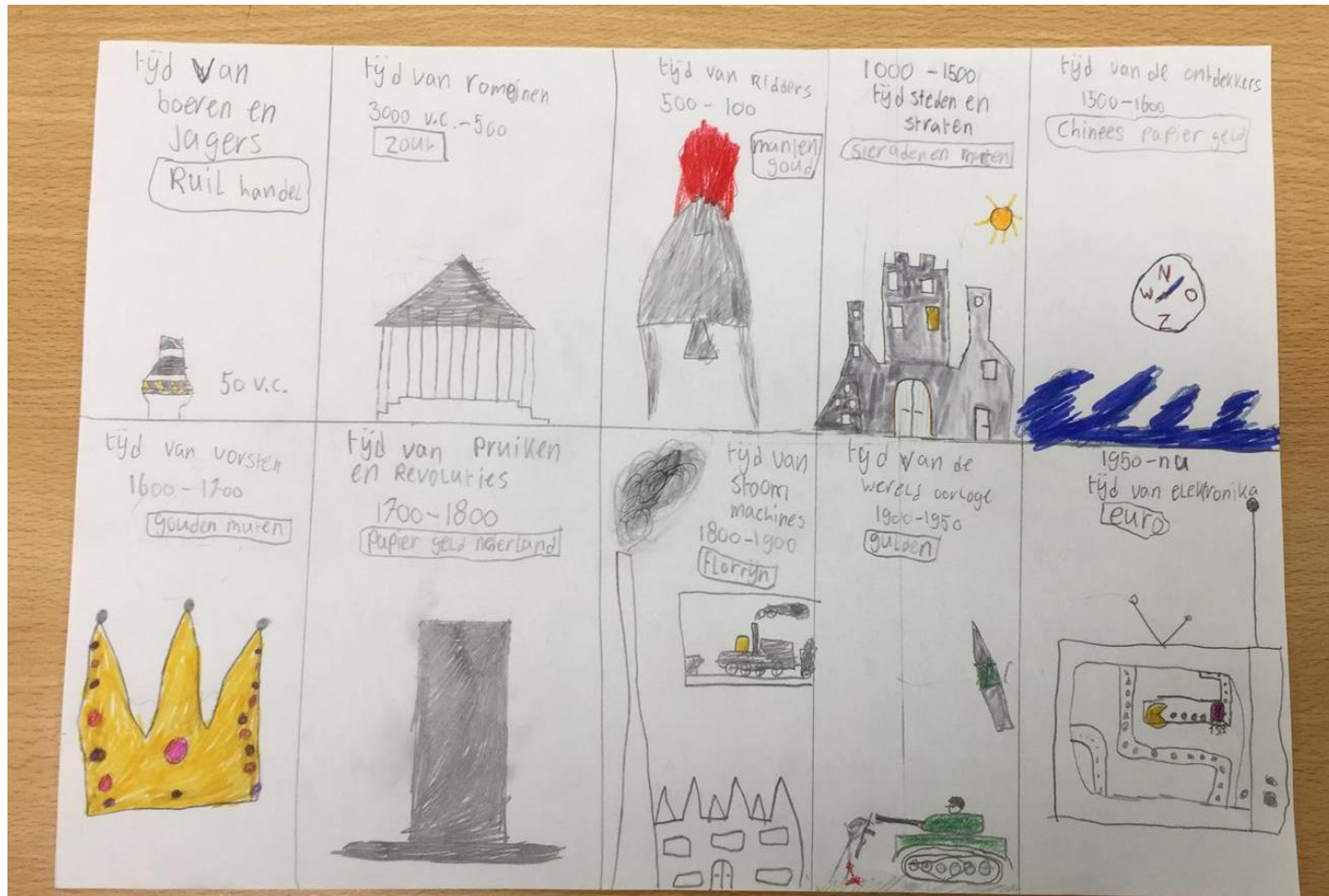
1. BOEIEN- VERWONDERING LERAAR	Leraar boeit door prikkelende vraag/mysterie/eigen verhaal/beeld/oproepen van achtergrondkennis d.m.v. creatieve opdracht, etc. Doe alsof je een 20 euro biljet aan wilt steken. Het is immers maar gewoon een papiertje toch? Er komt ongetwijfeld reactie vanuit de groep. Hoe komt dit geld aan zijn waarde? Hoe is deze uitvinding ontstaan? Daar gaan de kinderen meer over leren door het lezen van de teksten.
2. LEZEN	Leerlingen lezen ieder hun eigen tekstfragment
3. BOEIEN- VERWONDERING LEERLING	Leerlingen formuleren een reactie (bijvoorbeeld ‘Wist jij dat ook vraag’ en wisselen reacties uit (nieuwsgierigheid/leesmotivatie) Zoek een interessant weetje uit de tekst, die jij nog niet wist en deel het met de ander.
4. HERLEZEN EN KENNISUITBREIDING DOOR INTERACTIE & DISCUSSIE EN HISTORISCH REDENEREN	De kinderen maken een overzicht van de uitvindingen en gebeurtenissen van de geschiedenis van het geld door middel van een tijdbalk met de tijdvakken uit de geschiedenis. Daarnaast beantwoorden ze een aantal vragen op een vragenblad. Ga tijdens de nabespreking in op de verschillende uitvindingen in de verschillende tijdvakken in de geschiedenis. Waarom werd de giro uitgevonden? Waarom was het belangrijk om zo te kunnen betalen? Geef inzicht dat uitvindingen plaatsvinden om in dit geval het betalen gemakkelijker te maken. Nieuwe ontdekkingen volgen elkaar op, kennen een logica. Als je in die tijd niet zou handelen (er geen kooplieden onderweg waren), hoefde er ook geen giro uitgevonden te worden. Andere tijden vragen om nieuwe uitvindingen/ andere ontdekkingen.
5. BOEIEN- TRANSFER	Laat de kinderen kritische vragen stellen n.a.v. de gelezen tekst en de gemaakte opdrachten/ vragen. Ze gaan op zoek naar de antwoorden en presenteren deze aan het einde van de week in de kring (per tweetal één vraag).

Gemotiveerd aan de slag

Opdracht tijdbalk

'Geld door de geschiedenis heen'

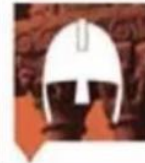
Nabespreken van de les

Tijdbalk - De geschiedenis van het geld

Zout als betaalmiddel

Uitvinding muntgeld
in Klein-Azië (Turkije,
China en India)

Mensen in Europa
gingen papiergeld
gebruiken.

									
tijd van jagers en boeren	tijd van Grieken en Romeinen	tijd van monniken en ridders	tijd van steden en staten	tijd van ontdekkers en hervormers	tijd van regenten en vorsten	tijd van pruiken en revoluties	tijd van burg- ers en stoom- machines	tijd van de wereld- oorlogen	tijd van de televisie en computer
prehistorie	3000 v. C.	500	1000	1500	1600	1700	1800	1900	1950
– 50 v. C.	– 500 na C.	– 1000	– 1500	– 1600	– 1700	– 1800	– 1900	– 1950	– nu

Ruilhandel

Uitvinding van de giro

Uitvinding papiergeld in China (960)

Marco Polo bracht het
papiergeld naar Europa

Uitvinding apparaten
waarmee je elektronisch
kunt betalen (pin)

Uitvinding geldautomaat

Uitvinding chipknip

Uitvinding iDEAL (online
betalen via internetbankieren)

Krachtige en waarachtige vragen

- Hoe hebben ze in het verleden geprobeerd om koopwaar op waarde te schatten? (Linda Dielemans, *Brons*). Waar hangt die waarde van af?
- En tegenwoordig: waar hangt de waarde van af? Hoe zit het met bitcoins, hoe verkrijgen die waarde?
- Er ontstaan/ontstonden steeds andere betaalwijzen, nu nog steeds, hoe kan je dit verklaren? Waarom was er bijvoorbeeld behoefte aan een giro? Of aan papiergeld?

Eigen inzichten n.a.v. het onderzoek

- Begrijpend lezen is geen vak apart, maar een belangrijke vaardigheid om te leren
- Van Nieuwsbegrip naar... een eigen ontwikkelde methodiek passend bij onze projecten wereldoriëntatie
- Werk 6 tot 8 weken aan één onderwerp: zo verdiep en verbreed je echt kennis
- Maak het doel van het lezen van (verschillende soorten) teksten duidelijk aan kinderen en probeer zoveel mogelijk de transfer te maken naar vakgebieden
- Laat kinderen zelf kiezen wat ze lezen en onderzoeken: werk met eigen leervragen en bied een rijk aanbod aan boeken aan
- Stel de (rijke) tekst centraal en niet de strategieën om begrijpend te kunnen lezen
- De rol van de leraar: blijf zelf ook verwonderen en nieuwsgierig 'het werkt aanstekelijk!'

Checklist rijke teksten

Hoe een goede tekst selecteren? checklist

Heb je een rijke tekst in handen? Als je tekst per onderdeel aan meerdere kenmerken voldoet, dan ben je op weg naar een goede tekst! Je hoeft niet alle boxen te kunnen afvinken. Scoorde je op een aantal onderdelen 'nee'? Probeer die dan om te buigen tot 'ja'.

Rijke en authentieke tekst?	
	Ja/nee?
Bevat de tekst informatie die van nut kan zijn in het echte leven of in de echte wereld buiten het klaslokaal? <i>Een goede tekst moet boeiend zijn, maar moet ook informatie bevatten die relevant en nuttig blijft voor de leerling, tijdens en na afloop van de les.</i>	
Helpt de inhoud de leerlingen om hun ervaringen te relateren aan die van anderen (inclusief anderen buiten het eigen klaslokaal)? <i>De tekst heeft betrekking op de leefwereld van de leerlingen. Daarnaast helpt de inhoud van de tekst de leerlingen om hun ervaringen en situatie te relateren aan de wereld als geheel.</i>	
Leent de tekst zich ertoe om productieve taaltaken voor de leerlingen op te stellen? <i>Productieve taaltaken zijn taaltaken die werken aan spreken of schrijven. Bovendien kan een goede tekst leiden tot verschillende opdrachten.</i>	
Is de inhoud van de tekst authentiek en leent deze zich tot verdere verdieping en verkenning? <i>Een authentieke tekst is een tekst die niet bewust is aangepast om te gebruiken in een onderwijscontext. Leerlingen willen het gevoel hebben dat wat ze in de klas lezen, ook in de praktijk kan worden toegepast.</i>	
Complexiteit van de tekst	
Bevat de tekst volwaardige, langere zinnen met verbindingswoorden? <i>Voorbeelden van verbindingswoorden: daarna, wanneer, omdat, kortom, wanneer, echter, tenzij ...</i>	
Is er sprake van een elementaire verhaalstructuur? <i>Bij een elementaire verhaalstructuur creëert de schrijver uitdaging, wekt hij interesse en neemt hij de lezer mee op weg naar mogelijke antwoorden.</i>	
Bevat de tekst natuurlijk taalgebruik? <i>Natuurlijk taalgebruik is het alledaagse taalgebruik, waarin men loskomt van een al te formele woordkeuze. Bij teksten ligt de nadruk op schrijftaal. Schrijftaal zijn alle uitingen in geschreven taal alsook woorden en woordcombinaties die vooral in geschreven taal voorkomen.</i>	
Bevat de tekst een gevarieerde woordenschat met een aantal laagfrequente woorden? <i>Laagfrequente woorden zijn woorden die door een deel van de klas niet gekend zijn en in specifieke teksten vaak terugkomen.</i>	
Worden er (causale) verbanden gelegd tussen tekstgedeelten? <i>Door die verbanden tussen de tekstgedeelten hangen de delen van de tekst goed samen.</i>	
Gaat het om een doorlopende tekst en niet om losse tekstfragmenten?	
Ondersteunen de illustraties de tekst en worden deze niet enkel gebruikt ter verlevendiging?	

Verder lezen / Meer weten?

